

NEMIS TILINI O'QITISHDA YORDAM BERADIGAN METODLAR VA ULARNING AMALIYOTDAGI O'RNI

Husanov Elyorbek To'lqin o'g'li

E-mail:elyorbekhusanov180@gmail.com

Toshkent turizm va mehmonxona menejmenti texnikumi

Nemis tili o'qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada nemis tilini xorijiy til sifatida o'qitishda qo'llaniladigan asosiy metodlar va ularning amaliyotdagi samaradorligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda grammatik-tarjima metodi, kommunikativ yondashuv, audiolingval metod, vazifaga asoslangan yondashuv (Task-Based Learning), CLIL (Content and Language Integrated Learning) hamda raqamli texnologiyalar asosidagi o'qitish metodlari qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, metodlarning afzallik va cheklovlari ochib berilib, ularni integratsiyalash orqali nemis tilini o'qitish samaradorligini oshirish yo'llari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta'lim sharoitida metodik yondashuvlarni yangilash va takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: nemis tili, xorijiy til o'qitish metodikasi, kommunikativ kompetensiya, CLIL, raqamli ta'lim, til ko'nikmalari.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni o'rganish har bir mutaxassis uchun muhim kasbiy ehtiyojga aylanib bormoqda. Ayniqsa, nemis tili Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida ilm-fan, texnika, iqtisodiyot, tibbiyot va akademik almashinuv sohalarida keng qo'llanilishi bilan ajralib turadi. Germaniya, Avstriya va Shveytsariya kabi davlatlar bilan ta'lim va iqtisodiy hamkorlikning rivojlanishi nemis tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyojni yanada kuchaytirmoqda. (Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching)

Xorijiy tilni samarali o'qitish, avvalo, to'g'ri metod tanlashga bog'liq. Metod o'quvchilarning yosh xususiyatlari, til darajasi, o'quv maqsadlari va ta'lim muhiti bilan uyg'un bo'lishi lozim. Shu nuqtai nazardan, nemis tilini o'qitishda turli metodlarning imkoniyatlarini tahlil qilish va ularni amaliyotda oqilona qo'llash dolzarb masala hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi nemis tilini o'qitishda keng qo'llaniladigan metodlarni ilmiy asosda tahlil qilish, ularning amaliy samaradorligini aniqlash hamda zamonaviy ta'lim sharoitida integratsiyalashgan yondashuvning ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

Asosiy qism

Nemis tilini o'qitish jarayoni samarali metodlar yordamida yanada natijali bo'ladi. Til o'rganish jarayonida turli pedagogik yondashuvlar va metodlar muhim rol o'ynaydi, chunki har bir metod o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi. Asosiy maqsad – o'quvchilarda tilni amaliyotda qo'llash qobiliyatini shakllantirish va grammatika hamda lug'at bilimlarini mustahkamlashdir.

Nemis tilini o'qitish metodlari doimo rivojlanib boradi va yangi texnologiyalar hamda interaktiv yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Turli metodlarning kombinatsiyasi o'quvchilarda tilga qiziqish uyg'otadi va ularni mustaqil o'rganishga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, metodlar nafaqat grammatika va lug'atni, balki o'quvchilarning madaniy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Bu esa o'quvchilarga nafaqat tilni yaxshi o'rganish, balki uni turli vaziyatlarda erkin qo'llash imkonini beradi. Shuning uchun metod tanlashda o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlari hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi. Quyida ba'zi metodlar haqida fikr bildirib o'taman:

Grammatik-tarjima metodining nazariy va amaliy ahamiyati

Grammatik-tarjima metodi xorijiy tillarni o'qitish tarixida eng qadimgi metodlardan biri bo'lib, asosan klassik tillarni o'rganishda qo'llanilgan. Ushbu metodning asosiy tamoyili grammatik qoidalarni chuqur o'rganish va matnlarni ona tiliga tarjima qilishdan iborat. (Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching)

Nemis tili grammatik jihatdan murakkab til hisoblanganligi sababli, ushbu metod grammatik kompetensiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliyotda grammatik-tarjima metodi yozma nutqni rivojlantirish, ilmiy va rasmiy matnlarni tushunish hamda tarjima qilish ko'nikmalarini shakllantirishda samarali hisoblanadi.

Biroq mazkur metodning kamchiligi shundaki, u og'zaki nutq va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli zamonaviy ta'lim jarayonida grammatik-tarjima metodi mustaqil emas, balki yordamchi metod sifatida qo'llanilishi maqsadga muvofiqdir. (Larsen-Freeman D., Anderson M. Techniques and Principles in Language Teaching)

Kommunikativ yondashuvning amaliy samaradorligi

Kommunikativ yondashuv bugungi kunda xorijiy tillarni o'qitishda eng keng tarqalgan va samarali metodlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvning asosiy maqsadi o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani, ya'ni real vaziyatlarda tilni samarali qo'llash qobiliyatini shakllantirishdan iborat.

Nemis tilini o'qitishda kommunikativ metod dialoglar, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va guruhli ishlarga asoslanadi. Ushbu metod o'quvchilarning nutq faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yondashuv til o'rganishda motivatsiyani kuchaytiradi va

o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.(Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching)

Audiolingval metod va nutq avtomatizmi

Audiolingval metod behavioristik psixologiya nazariyasiga asoslangan bo'lib, takrorlash va mashqlar orqali nutq avtomatizmini shakllantirishni maqsad qiladi. Nemis tilini o'qitishda ushbu metod talaffuz, intonatsiya va grammatik strukturalarni avtomatik ravishda o'zlashtirishda samarali hisoblanadi⁷.

Mazkur metod audio materiallar, dialoglarni yodlash va struktural mashqlar orqali amalga oshiriladi. Biroq audiolingval metod ijodiy fikrlashni yetarlicha rivojlantirmasligi sababli, uni kommunikativ va vazifaga asoslangan yondashuvlar bilan integratsiyalash tavsiya etiladi.

Vazifaga asoslangan yondashuv (Task-Based Learning)

Vazifaga asoslangan yondashuv zamonaviy til o'qitish konsepsiyalaridan biri bo'lib, unda o'quvchilar tilni muayyan kommunikativ vazifalarni bajarish jarayonida o'zlashtiradilar⁸. Ushbu metod nemis tilini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi.

Loyiha ishlari, taqdimotlar, muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali o'quvchilar nafaqat til ko'nikmalarini, balki muloqot, hamkorlik va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini ham rivojlantiradilar.(Ur P. A Course in Language Teaching)

CLIL va fanlararo integratsiya

CLIL (Content and Language Integrated Learning) yondashuvi til va fan mazmunini integratsiyalashgan holda o'qitishni nazarda tutadi. Nemis tilini o'qitishda CLIL metodi tilni tabiiy va mazmunli kontekstda o'zlashtirish imkonini yaratadi.

Mazkur metod o'quvchilarning fanlararo bilimlarini kengaytirib, ularning o'quv motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, CLIL yondashuvi yuqori darajadagi til tayyorgarligini talab etadi.

Raqamli texnologiyalar asosida nemis tilini o'qitish

Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar muhim o'rin egallaydi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar, virtual sinflar va sun'iy intellekt asosidagi vositalar nemis tilini o'rganishda individual yondashuvni ta'minlaydi.(Jalolov J. J. Chet tillarni o'qitish metodikasi)

Raqamli texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ta'lim jarayonini interaktiv hamda samarali qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nemis tilini o'qitishda yagona universal metod mavjud emas. Eng yuqori samaradorlik metodlarni integratsiyalashgan holda qo'llash orqali ta'minlanadi. Kommunikativ, vazifaga asoslangan, CLIL va raqamli texnologiyalar asosidagi yondashuvlar zamonaviy ta'lim sharoitida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.
2. Harmer J. How to Teach English. Longman, 2007.
3. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education, 2007.
4. Larsen-Freeman D., Anderson M. Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford University Press, 2011.
5. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford University Press, 2003.
6. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, 2010.
7. Ur P. A Course in Language Teaching. Cambridge University Press, 1996.
8. Jalolov J. J. Chet tillarni o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2012